

JURNAL

ПЕНТРЪ ПЕСИНДИРЕА ШТИНЦЕЛОРЪ НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ, ÎN TOATE KLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Pediçeată

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 16.

(Англъ алъ треілеа)

Бскрешиі

30 Аурііе, 1858.

Компіндереа: Омлѣ.— Знеле piante cosmice.— Глеага ин фокѣ.—

Омлѣ.

XII. Oamenii fosili saş imnetrii.

Цеология е сте фремоаса мтиинѣ, каре а дескоперитѣ прин сѣпѣтѣрї методиче ин пѣмїнтѣ, тоатѣ исторїеа лѣї; каре а скосѣ ла лѣмина зїлеї сѣте ши мїї де сиеце де animale каре с'аѣ stepsѣ акѣмѣ дѣне сѣпѣрафага пѣмїнтѣлѣї, лѣсїндѣ оаселе лорѣ имнетрїте ши ингронате ин сїнѣлѣ пѣмїнтѣлѣї ка нїште зрме неѣтѣрѣдїте а есїстїнѣї лорѣ. Ної вомѣ абеа 'одатѣ okazїне а ворвї маї не ларѣ деспре ачеастѣ памѣрѣ, чеа маї модернт а штинцелорѣ натѣрале; инсѣ акѣмѣ вомѣ trata о кѣстїне интересантѣ, каре тотѣ апарѣїне ин domenѣл еї: адекѣ оаре гѣсїм ин сїнѣл пѣмїнтѣлѣї ши осемїне имнетрїте де оаменї, саѣ дакѣ тоате

osemїтеле имнетрїте каре се гѣсескѣ ин сїнѣлѣ пѣмїнтѣлѣї се рапорѣтѣ нѣмаї ла animale, дарѣ нѣ ши ла омѣ ?

În sekzlele trecutе, kїndѣ oamenїї аѣ авѣїѣ idee foarte nekompletѣ деспре кѣношїнѣа fossililorѣ, адекѣ d'a кѣноаште дїн форма знїї осѣ имнетрїтѣ, ла каре фелѣ d'animale елѣ а дїнстѣ; атѣнѣї, знїї аѣ претїнсѣ кѣ аѣ гѣсїтѣ ин пѣмїнтѣ оасемїне имнетрїте де оаменї, ва инкѣ де оаменї зрїамїї d'o мѣрїме деосевїтѣ. Întр'знѣ локѣ ин Германїеа, знде с'а зрматѣ ин тїмнѣлѣ Romanilorѣ бѣтѣлїїле зѣнѣроасе интре Romanїї ши Германїї, с'а гѣсїтѣ знїї skeletѣї d'o мѣрїме

omenească nu vorbesc decât zădărnice, ca
zărșii săi stăruie ca boii săi oile; de aceea a
emisiți nămirile căprioase acestor oameni s. e.
homo lupinus (omul lup), homo urseus (o-
mul urs), homo bovinus (omul boi) ș. c. l.

Dar nu se întoarceți acuma la omul
fosil.

În timpurile mai moderne, chestiunea de-
spre omul fosil, a făcut zădărnice pasuri mai înainte.
Nămași să face acuma confuziune între oasele
oamenilor și ale șopîrlelor gigantice, și din
contra să călătească și să găsească adevărate oase
de oameni împietrite în stănci pămîntului; însă
Cuvier a rezolvat chestiunea despre omul fosil
între zădărnice moduri ca totuși negativ. El a zădărnice
că: că nu există oase fosile de oameni în stă-
nci pămîntului, adecă că în epocile d'întîi
ale pămîntului înainte diluviului, n'a existat nici
zădărnice om pe pămînt și că istoria penului și
manului încheie cu istoria epocii actuale post-
diluviane (după potop) a pămîntului.

O descoperire geologică făcută în anul
1805, în insula Guadalupe, a dat din nou ge-
ologilor ocaziune să se ocupe cu chestiunea
omului fosil; adecă atunci a găsit ofițerul
Manuel Cortes y Camparnos la căpătîria Nord-
vest din Guadalupe, oseminte omenești împie-
trite în pământ și stînci în mizocăle mar-
țeanilor și a coraliilor (școțurilor) împie-
trite. Guvernatorul acestei insule a scris că
mare călător toată această stîncă ca s'o tri-
mă și la muzeul de Istoria Naturală la Paris.
Dar nu kînd se făcea aceste cercetări, An-
glezii atunci în bălăiea cu francezii, să zădărnice
această insulă și împreună și această stîncă
remarcabilă și a trimis-o la muzeul din Lon-
don. Dar studiind mai bine această stîncă,
s'a arătat că aceste oase nu era fosile adecă
antediluviane, ci din niște oameni care s'a în-
nekată în mare zădărnice cu corabia în epoca
noastră postdiluviană. Și semăna caracteristic
care a călătească atunci Cuvier pentru toate oa-
sele fosile este că zădărnice: kînd se găsește,
zădărnice el, oasele adevărate împietrite fosile an-
tediluviane în oala nămită Papiniane, nu vor
da nici o șansa de călătească, dar toate cele-
lalte oase, măcară acele care a călătească sate de ani
în pămînt, dar nu sînt adevărate împietrite

antediluviane și fosile, vor da la fiecare oca-
ziune—care călătească de călătească și călătească.

Să nu se mire cineva că acei oameni ne-
călătească în Guadalupe, s'a împietrită acolo, în
kîntă seamănă a fi fosile; căci sîntă și alte o-
seminte de oameni împietriți în pămîntă măcară
nu fiindă fosili să antediluviani. Așa s. e. se
știe că se găsește în adîncimea zădărnice minere
(ocne) oameni împietriți care să călătească acolo
nainte mălă și. Este vestită istoria și mi-
neră în Suedia, care în zădărnice kînd era să se
călătească, a călătească în mina de la Fallun și de
apoi în care e tonul aramă; această cadaveră
dăne că a călătească acolo cîndă—zeci de ani, prin
întîmplare s'a scrisă și să călătească că s'a împie-
trită că totuși pămîntă ca o stăncă în care s'a
călătească toate trăsăturile obrazului să, în kîntă
măreasa sa care n'a mai vîră să se mai mă-
rite, acuma era o femeie de 70 de ani, la că-
lătească și a călătească.

Asemenea se știe că cadaveră care păm-
mîntă mălă timpă întregă pămîntă nămită Turca,
ca să nu se împietrească și ca să călătească în-
tre o materie grasă ală și tare ca șperman-
cetă; de aceea după sate de ani asemenea ka-
daveră se călătească. În anul 1830, s'a găsit în-
tr'o țară (mine de țară) și cadaveră d'o
femeie ornată cu mălă școale d'aură și legată
la și kîntă de feră și s'a dovedit că această
cadaveră era acele ală și pevine pe care
bărbătească să pecele Jhalaz, a legat-o la și
stîncă și a arătat-o într'o groapă de țară în
anul 960. Așa dară această cadaveră a călătească
în pămîntă nouă sate de ani și nu s'a călătească.

D. Lyell și și din cei mai vestiți geologi
care trăsătură acuma, a făcută dinadinsă în mai
mălă pîndări voiaștri și kîntă și os-
tenitoare și de să zădărnice că s'a găsită oasele de
oameni fosili, ca să konstatare dară această este
adevărată; mai că seamă deșă și kînd s'a gă-
sită în Germania o mălă (fală) că dîndă
fosilă pe care totă oamenii de și și să de-
clătească că sîntă dîndă de om. Dar Lyell a
descoperit că această dîndă a aparțină la o
școale de mălă care să dîndă că seamă
prea mălă dîndă și omului. Această școale de
mălă, care se găsește acuma și și în kîntă
foarte călătească, în timpurile antediluviane

kîndă pămîntulă avea o temperatură mai caldă, trpcaș și în climate moderate prekmă în Germania, și nămîndi dinuți sîntă pămîntușurile auestoră animale.

Resulatașul finală ađ auestei cerchetări este kă, nă se găsescă oameni fosili din timpurile antediluviane; kă denulă oameneskă n'a esistată ne pămîntă în acele epoce anterioare și antice a esistîndei globulăi nostră și kă omnipătînda kreatoră a skosă ne omă peste pămîntă năma atănci kîndă pămîntulă făkăse toate revolă-

ușnișe sale fizice, kîndă sferise felărimi de kataklisme și de vzleberștri cenerale kare ađ nimicuș toate fîncule insălcușite che s'ađ aflată ne dînsk. Tokmai kîndă pămîntulă a emișă din starea d'anarxie și a intrată în stare de ordină și de linște, tokmai atănci s'a arptată omulă, reșele pămîntulă; întokmai kămă ađ obiceuș și chei-laluș sșverană kare s'arată năma kîndă anarxia revolăuionară a închetată și optînsă legală a reinčenăș.

Днеle plante kosmiche.

Sîntă plante kare sîntă atita de folositoare nentă denulă zmană, atită de inflăentă în șzaciulă lăi domestikă, atită de cenerali în sfera akuisnei loră, kă kear znele epoce întreuți ale istoriei zmanitșiei, poate să fie nămite dnele dinsele. Asemenea plante nătemă să le nămimă kosmiche (fiindă-kă ađ inflăinșda lor impoptantă peste toată lămea zmană.) Sîntă nălate de asemenea plante, însă noi vomă vorbi astăzi năma de doă, adekă vomă face o komparăușne între palmiere și planta de zaxară.

Палмиериле (kăрталеле) ađ esistată năkă la deată-nălă denulă omană. La chei mai antici năplă din orientă, палмиереле ađ жkătă polăлă chei mai impoptantă nainte mi de ană. Sakra Skriptura este plăt de lășda și de folosulă loră. Devora șvedea mi жădeka năplă sș zăbra znei palmiere. Profeta merindă în desepț, s'a nătrită năma de kărtале. Kămă este nentă noi pînea ză osiekă trebzinčiosă din toate zilēle. Acheastă impreușkare a pămasă și akămă în birōpe în toită orientă; kăči orientă are în sine nărtiklară, prinčipulă konserbatismă; toată fizionomia orientă și kare a avăto nainte mi de ană, o are și akămă; kon-

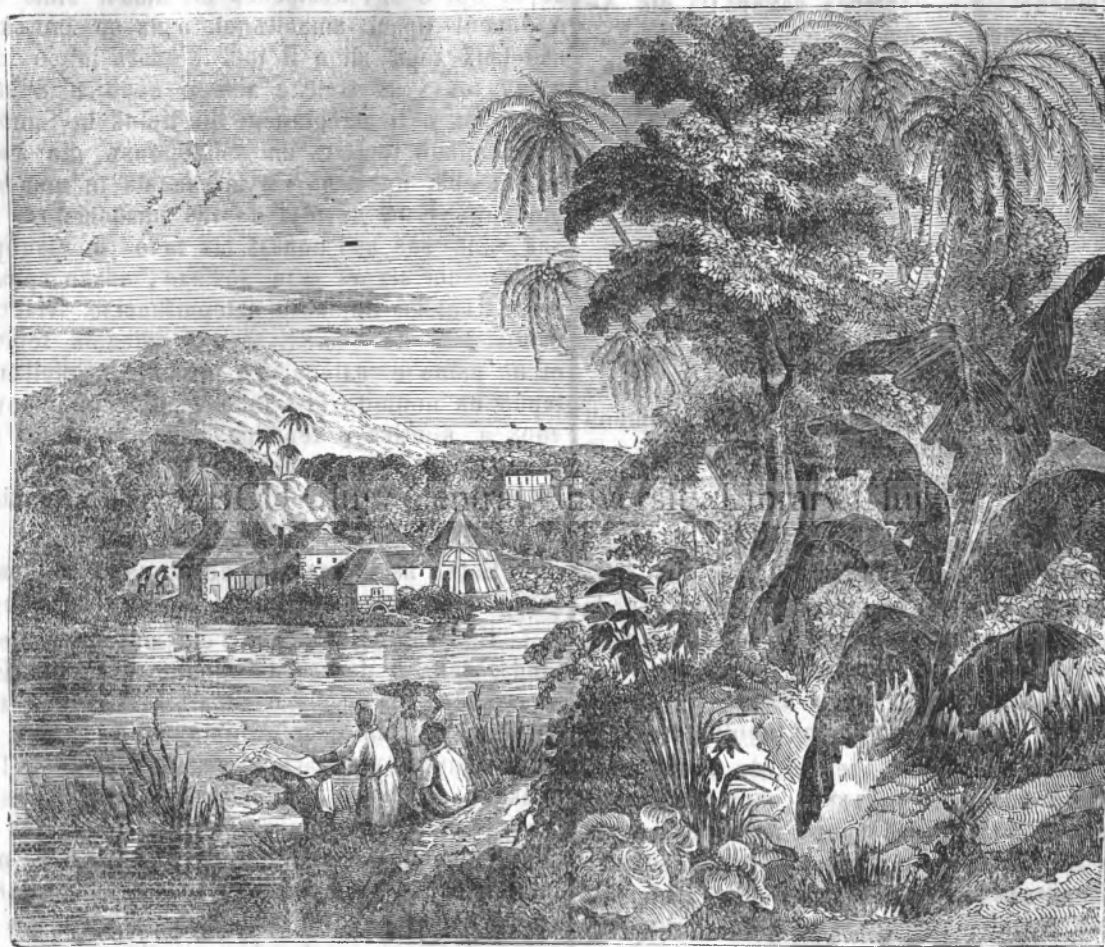
I. Палмиерулă Arecca.

firăpăușnea politikk a auestăi kontinentă s'a skimbăț adese-ori, dară fizionomia sa socială a pămasă statopnikă și merindă cine-va și akămă ne kîmnișe Palestinei, o să i se năpă kă assiste kă o șuentă nărtarkale kă toată dekăpăușnea ei nărtiklară și întepesante păkă este deskrikk în bîlăie. Așă dară și kărtali, acheia che ađ fostă nentă orientă d'atănci, sîntă și akămă Ши akămă este ză provēșă arabă «fărtă nărtiere nă e omă!» Палмиереле dă omăulă frăkte dălă și sșave (kărtале, kokosă ш. ч. л.) Dă ză kă șampagnă, o zșeră plăkăț în mizlokulă znei kălășpe tropice a Soarelăi arzindă în toată nătepea sa infokăț; ză lemăș păciōșă nentă kărtarele kărtăloră, și ză modelă nărtikk nentă instrăkăușnea lokăinșelōră oameneuș; kăči este știstă kă chea d'infia idee de kolone (stălpări) kare ađ жkătă ză polă așă de mare în arhitekșura antikk (în Elada), oameni a lăto de la palmier; kăči forma palmieriloră, kă înălămea loră dreaptă și majestoză, kă o koroană de frănză ne kăpă, este forma znei kolone nărtikke. Dară din frăktășă palmieriloră, mai kă șeantă din kărtалеле (frăktășă șnepei nămite phoenix dactilifera)

se face penzmeroasъ preparaціe de mîncare în kîtă Arabiі аă зпă проверѣъ kape zîche: o razdъ бзпъ трѣвѣ сѣ шіe сѣ рѣeaskъ din кър-мале, într'o лзпъ, înt oate zîeie зпă аліѣ-felă de бккate. O алъ сuezъ de palmiere adekъ арсорялă kokotieră, kape dъ frăkълă nămită Kо-кoșă, este înkъ маі богată în foloșіe kape oа-меніі trară dîntр'însялă. Keapă îмърѣkъmîнї fakă dîntр'зпă felă de kînenъ kape se аfяъ în кожа esterіoарă a ачестіі frăkълă. Navігъtopіі pe mare іndіkъ бзпъsітă adese-opі de зpаgane fзpіoase, n'арă пstea сѣ se пe ve mare dakъ

n'арă avea spîncіe tape frăkълă dîntpe ачестъ kî-ненъ, kape este mълă маі elastіkъ ші tape de kîtă kîneua ші îns ordіnară. Keapă чeаръ ші зп felă de зпă foapte dяche se skoate d'întpe ачесті palmіeră. Întр'зпă kăvîntă: sîngăpълă palmіeră este în stape a іndestяя toate чeрeріe omялsі. Dară dakъ ră-sîmă în palmіerі, маі kъ sea-мъ în kърmалsі o plantъ kosmіkъ kъnoskълă oа-меніloră dîntпsріe чeie маі аntісі, dîntpа vedemă în захарă o plantъ kosmіkъ kъ to-тълă moderіт.

Понзлї аntісі н'аă kъnoskълă захаря про-

II. O plantare de захарă în Америка.

benindă din planta nămită tpestie de захарă (saccharum officinarum, chaume à sucre). Eї vrîndă a se delekta kъ o mîncare dяche, аă mînkată mіere. Keapă nentрă зсацїă medіkală răsimă în охрїe лă Hippocrate pomenітă mіere în маі mълe pîndăpї ka зпă remedіă. Anoi fiîndă-kъ natъpa mіereі nъ permіte сѣ'лă întpe-вzîпdeze чіne-ва în dіferіte forme, de ачeea ші бккълъpіeа аntісіloră epa mълă маі sîmплъ ші маі зъpакъ de kîtă ачeea a попляloră moderні. Сѣ ne іmapіntăмă акъmă лъmea акъзалъ desпо-

іатъ keapă o zi de захарă; esіstîнga арă devenі poate іmpoșavіle.

Сѣ лъсъмă поплялă d n Sfegіeа kape nъ пъne în гъpa sa пісі o mîncare саă бзътъръ fră-ръ захарă. kape mъпînkъ keapă чіоръъ ші бїf-tekă kъ захарă; dară keapă ші тоцї чeї-лалці попляі чівілізациі în kontіnentял nвоă ші чeл bekіă nъ poate сѣ trăeaskъ акъmă frăъ захарă. Чe арă devenі kafenelеле, kofetъpііe ші patіsіerіі dîntpа frăъ захарă? Чe fermekă арă avea бїeаца, dakъ n'арă esіsta dячeаца! Чe гoлісіeне

nesspectabile ar intra în viața conceneloră dact n'ară ptea sã se okne žmãtate vãra kã fa- cerea dãlceiloră?

Ka sã aibã cine-va o idee de mãprime konsmaçionei zaharãli în lumea aktualã, e des- tãlã ka sã zicemã kã nãmaĩ statspãle žnite ale Americiei konszmã pe anã aproape 460 milioane fãndi saharã, afarã de aceea ce se transportã afarã, maĩ kã seamã la Europa.

Kindã în timpãrile de pesvetele întpe Fran- çia și Anglia la înçenstãlã ačestã sekoã, Napoleon I a întpodsã sistemãlã kontinentãlã kare a împedekatã importarea saharãli din A- merika la Europa, atãnçi Gãbernsãrile din Eu- ropa, vãzindã strãmtorarea în kare se aflã po- pãlii lorã, a încraçatã çerkãrile șiinçificã spre a gãsi žnã aitã obiekã kare arã ptea im- plini lokãlã saharãli și atãnçi s'a deskoperitã saharã din sfekle kare și eã oknã akãmã în Europa miĩ de mĩne de oamenĩ și milioane de galbenĩ.

Este interesantã d'a afla kã saharãlã kare l'aveamã akãmã în stapea sa frãmoastã krista- lizatã albã și dãrã, kã ačestã zaharã zicemã n'a fostã totã-d'asna în žsaçiã kearã dũne des- kopereã trestiei de saharã. Atãnçi oamenii aã întpẽringatã saharã în forma de sipãlã saã miere, adekã aã skosã prin teaskãrĩ seama dãlce din plante, a ferl'o și aua a dat'o în komerçã. Tokmaĩ pe žpõtã aã inventatã metoda d'a „ra- fina„ saharã adekã de aã kãrãã și aã façe o materie albã și dãrã ka marãra saã ka žpãda înçegatã. Akãmã nãmaĩ çei maĩ napĩ sipãmani în Europa și Amerika mãninkã sipãlã și toatã lumea se vãkãrã de saharã. Eatã ce efekã mare are naintarea șiinçelorã nentpã toũ.

Darã deskopereã trestiei de saharã, pe lĩngã binele mare ce a fãkãtã oamenilorã, aã fãkãtã și žnã pãlã imensã žnora pase de oamenĩ pe kare Natãra le a pãsã pe o tpeantã soçialã și înçelençããlã maĩ žosã de kãlã noi; aste sãntã nerpiĩ saã Araniĩ. *Saharãlã este kãza neinçetãrei sklaviei a paselorã nerpe în Amerika.* Pesnãndireã saharãli pe a îndãlçitã viaça noã, darã lorã a amarit'o; întp'adevãrã komerçialã lãĩ a imãlçitã pãteã, mãprimeã și liberãtea žnora popãli din pasa albã, darã pe d'altã parte eã a desnoiatã liberãtea mãlora popãli din pasa neargã. Este utiãtã ka statele žnite aã çea maĩ liberalã konstãtãçione ce poate esista; instãtãtele lorã sãntã fãkãte astã-feã a da fer- içireã çea maĩ mare omãlã soçialã; nãmaĩ kã- estãçnea sklaviei a pãmasã ka o patã neargã în ačeastã çesãtãrã strãlçitã, ka žnã norã în miz- lokã žnãĩ çer senin și brilant kare o amerinçã

ka o fãrãtã mare în viitorã; kãçi kãestãçnea sklaviei poate sã devie întp'o zi kãza disolã- çionei žnipei ačestorã state fiindã-kã statele de- supre Nordã çerã kã voicãçne aboliçioneã (nimi- çireã) sklaviei pe kindã çei desupre Sãdã çere kã violençã a o pãstra; kãçi sãntã sipãlã a fi tirãni pasei nerpe; plantaçele de saharã kare posedã și sipãlã la ačestea; fãrã sklavĩ, pro- dũçioneã saharãli arã kosta prea mãlã și arã deveni imposibilã. Ei se aflã akãmã întp'o alaternativã greã: ori sã aboleaze sklavãçiã și atãnçi arã pãina prosperitateã agrĩkãlãtãrei lorã; ori o sãĩ pãstreazã și atãnçi sãntã sipãlã a deveni tirãni žmanitãçiei, a nã se imãka kã kãçetãlã lorã și a fi totã d'odatã întp'o lãntã perĩkãloastã kã statele libere kare n'aã sklavĩ și kearã a fi amerinçãçii din timpã în timpã d'o revoluçione teribilã și žnçeroastã din partea sklavilorã, prekãmã s'a întimãatã în maĩ mãle pĩndãrĩ. Eatã kã çelã d'intiã nasã viçiosã kare žnã omã saã žnã popãlã lã façe în raportãlã fãndãçionei strãrei sale soçiale, adãçe greștãũ, difĩkãlãtãũ și perĩkãle neterminabile. Niçi odatã o soçietate de oamenĩ kare a așezatã ferĩçireã ei pe pãinele altora, n'a pãșitã. Snipãlã e- ternã nã permite niçi individelorã niçi popãli- torã a kãntira o ferĩçire dãrãlã prin miz- loãçe d'antãre și de nedreãtate. „Çine seamãlã vintã, va seçerã žnã žpãranã, zice biblia în limba sa poetikã darã dreantã.

Eatã kãmã planta de zaharã a devenitã kãza žnei kãestãçni mare soçiale și morale.

Žnã astorã modernã façe observaçione zĩ- kindã: dact o damã simũltoare saã žnã flãn- çionã nerã mãnkindã o vãkatã de saharã m'arã rĩndi: çe lakpime, çe sãferinge de sklavĩ sãntã lĩmite d'ãçeastã vãkatã, nerpãmãtã kã arã fi a- pãkat'o mi n'arã fi mĩnkãt'o. Darã, supre no- roçire nentpã stomakãlã nostpã, noi kindã mĩn- kãmã çeva nã ne rĩndimã la oriçina sã, nã ne întpẽvãmã prin çe mĩnã a tpekãtã și kãmã s'a fãkãtã ačeea çe este akãmã; aĩmĩntereã oã- menii delĩkãçii n'arã mĩnka mãle lãkãrã çe aã tpekãtã prin mĩne și lokãrã pãçine nobile și kãrate. Çelã maĩ mare aristokratã în lãme, la masã devine demokratã, eãlã nã întpããtã pe vã- kãtele sale dũne çenealoçica și oriçina lorã, aĩmĩntereã arã mãri de foame kã toatã aris- tokraçieã lãĩ; aua și noi mĩnkãndã dãlceãũ fã- kãtã din saharã de trestie, nã utimã niçi nã ne rĩndimã la amãrãçioneã soartei açelora çe ne a pãrãlãtã ačeastã plãçere a bieçei. Aiçi ka și în aile imãpãçisãrãri ale bieçei, neștiinça este kãza ferĩçirei noastre.

Гіага în fokă.

Înt'r'ună timnă ka aļă nostpъ, în kape fizika mi chimiea fakă în toate zîlele deskonepîrî nşoi; în kape botanika mi zoologia deskonepere neînchetată sste de spîye nşoi de plante mi de animale; în achestă timnă zîchemă, omăļă modernă s'a obîcniţit sъ nъ se mai mipe de nimikă. Nş-mai kîndă odatъ se înîmplat, kъ o deskonepîre în fizikă aша de strъlăuitъ ka fotografii, saş aша de folositoare mi de admirabile ka telegrafăļă elektirikă, saş în Istoria Natşrall niute deskonepîrî de plante ka Victoria Regia a kъşia frъmşede mi mърime estşrordinarъ ũ a dată nşmеле de reşina planteşoră; s'aş kîndă se skoalъ ũnă astroşogă şermană mi zîche kъ, a vъzătă kъ o kometъ s'anponie kъtre pъmîntă mi lăş ameriņutъ ka sъ fakъ kъ eļă ũnă karambolă ka doş bile de vîlardă; saş kîndă ũni ameriķanî fakă şromotă zikîndă kъ ũtiş sъ fakъ ka mesele sъ se mişche, se жоакъ, sъ fakъ profeşie mi sъ ũie niute konversacijăni mai întepesante înkъ de kît ũni din noi kape nъ sintem de lemne; nşmai la aчeastă impreşişpare zîchemă, pъblîķăļă pъmîne ũnă minştă kъ aterşişne noate mi kъ mîpare; dară kърîndă ũtъ mi aчeastă mi pъmîne înt'r'o anatie mi indeferiņutъ mai mare la toate deskonepîrîle mîiņişifîche moderne de kîtă kîndă ară fi vorbъ d'o polkъ nşoş, d'ũnă lanşieră saş de kşopoline. Kъ toate aчestea, kşedemă kъ mi deskonepîreia desşre kape vomă vorbî akşmă. va fi în stape sъ fikşeze atepişneia, poate mi mîpare pъblîķъ pentpъ ũnă momentă; kъçî, aчeastă deskonepîre mi o serie de alte asemenea, kape se raportъ la dînsa, pretîndă kъ poate çine-va sъ prodşķъ gieaġa în mîzşokăļă fokăļă, mi çine-va poate sъ baġe mîna lăi în feră saş pļşmăş tonită mi sъ nъ pъşiasķъ nimikă. Dară omăļă kape pretînde toate aчestea este kimistăļă *Boutigny* în Paris kape a pъblîķată akşmă ũnă oņă înlîţlată „Desşre stapea sşepoidală a korpşiriloră.” Kasza pîmîtiş a deskonepîrîşoră sale epa, kşmă zîche eļă, ũnă fenomenă kşnosķătă de mşlă de toġi: adeķъ kîndă înkşzîmă ană înt'r'o lîņşră d'arşîniţă kape o çînemă neste o lamņă, ana o sъ înçeană sъ feapă, o sъ se evaporeze mi neste nşġîniş o sъ se fakъ nebъzătъ. Dară kîndă lămă o lîņşră goală înkşzîtă tare mi vъpşmă akolo o nikşţră de ană, atşnçî ana nъ o sъ înçeană sъ feapă îndată mi sъ se evaporeze; çî din konpъ, nikşţra kape kade, sъ va forma ka ũnă şlobă saş margarîtară, se va învîrli înkoaġe înkolo ne lîņşră mi nъ se va eşaporă. Dară kîndă trăġemă lîņşra çeva de fokă mi o lă-

şmă sъ se pъçeaskъ çeva, atşnçî nikşţra se va eşaporă kş oapşî-kape şromotă saş eşplozîşne. Asta se pare paradokşă (çîşdată) kъ, kînd lîņşra e prea ferşinte mi aflîndă-se neste şlaķre, nikşţra de ană nъ înçene sъ feapă mi tokmaî kîndă depşrîtmă çeva lîņşra de fokă mi dşne çe s'a pъçîţ çeva, nikşţra de ană înçene sъ feapă. Toġi fizîçî aş kşnosķătă de mşlă aчestă fenomenă, l'a mi çitată în onşrîle şoră, înş n'aş dată o eşplîķajîşne îndestăşloare desşre aчeastă. Dară Boutigny epa çelă d'înlîş kape a kşstată a analîza aчestă fenomenă mi a'ļ şera kъ alte analoare.

Çele d'înlîş kşestîşni kape Boutigny a înçerķată sъ lo resolbe, epăş çele şpîtoare: Nşmîţăļă fenomenă oare s'arată eļă nşmai kîndă tşpîtmă ană saş aeteră (ũnă feļă de estşaktă din şniptă), opî kъ se arată mi la alte korpşrî? Dşne mşlă eşperimente, Boutigny a aġnşş la rezşatată kъ toate korpşrîle, kape sîntă în stape sъ se toneaskъ (s. e. toate metalăle) mi sъ se eşaporeze, prodşķă fenomenē analoare; apoî nъ nşmai la nikşţrî mîçî, çî mi la kşţġîmî mapî d'ačeste korpşrî fiîndă tonite, se şpmeazъ totă aчestă fenomenă ne kape Boutigny lăş nşmîşte stapea sşepoidală a korpşiriloră (adeķъ kъ korpşrîle tonite vъpşate, pîmîşķă o formă sşepîķă mi nъ se lînesķă la vassă în kape s'a tşpnată). Dară stapea sşepoidală a korpşiriloră se arată mi kîndă tşpîtmă neste ũnă korpă şlăidă mi ferşinte, ũnă altă şlăidă kape ferşe mai şmoră; s. e. kîndă tşpîtmă ană neste pļşmă tonită atşnçî ana va forma ũnă şlobă neste pļşmăş mi nъ va înçene sъ feapă.

Kşestîşnea a doa de rezşolăş epa: çe temperatşră saş gradă de kşlăşră treşe sъ aîbă vassă, ka ana tşpnată ne dînsăļă sъ pîmîeaskъ stapea sşepoidală? Ana dară a rşşîţă Boutigny kъ pentpъ ană, vassă treşe sъ aîbă o kşlăşră de 192 grade, pentpъ şniptă treşe sъ fie de 134 grade, pentpъ aeter de 61 grade. În çenere: kъ kîtă kşlăşra çerşţ pentpъ ferşereia ũnă şlăidă este m.ļ mare, kъ atîţ vassă treşe sъ fie mai kaldă în kape aчestă şlăidă sъ verşe, ka sъ poală pîmî şape sşepoidală.

Prîn eşperimente, Boutigny a rşşîţă kъ vъpşîndă o nikşţră de ană înt'r'ũnă vassă ferşinte, ana are nşmai 96 grade kşlăşră (kş 4 grade mai nşġîniş de kîtă nşnķăļă ferşereî); şniptă pîmîşte akolo kşlăşra de 75 grade, aeterulă are nşmai 34 grade kşlăşră, dară aġîdă şlăşposă (adeķъ ũnă şlăidă prodşşă prîn pъçeală din aerăļă kape se formeazъ kîndă arde nş-

